

MARKAZIY OSIYODA YANGI O‘ZBEKISTON DIPLOMATIYASINING USTUVOR YO‘NALISHLARI

Nurmetov Ismoil Alimbayevich,

Tarix fanlari falsafa doktori (PhD), Urganch davlat universiteti dotsenti.

ismoilnur1984@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada Markaziy Osiyo diplomatiyasining yangi bosqichida Yangi O‘zbekiston tashqi siyosatining tutgan o‘rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Tadqiqotda 2016-yildan buyon olib borilayotgan ochiq, pragmatik va mintaqaga yo‘naltirilgan tashqi siyosat natijasida mintaqaviy diplomatik aloqalarning jonlanishi, o‘zaro ishonch muhitining mustahkamlanishi hamda iqtisodiy va infratuzilmaviy hamkorlikning kengayishi ko‘rsatib beriladi. Shuningdek, maqolada O‘zbekiston tashabbusi bilan yo‘lga qo‘yilgan “Markaziy Osiyo maslahat uchrashuvlari” formati mintaqaviy integratsiya institutsionallashtirishda muhim omil sifatida tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: Markaziy Osiyo, Yangi O‘zbekiston, tashqi siyosat, mintaqaviy integratsiya, hamkorlik, diplomatiya.

Abstract. This article analyzes the role and significance of New Uzbekistan’s foreign policy in shaping the new stage of Central Asian diplomacy. It highlights how, since 2016, the implementation of an open, pragmatic, and region-oriented foreign policy has revitalized diplomatic relations, strengthened mutual trust, and expanded economic and infrastructural cooperation among the Central Asian states. The study also examines Uzbekistan’s initiative in launching the “Central Asian Consultative Meetings” format, which has become an important mechanism for institutionalizing regional integration and diplomatic dialogue.

Keywords: Central Asia, New Uzbekistan, foreign policy, regional integration, cooperation, diplomacy.

Аннотация. В статье анализируется роль и значение внешней политики Нового Узбекистана в формировании нового этапа дипломатии Центральной Азии. Отмечается, что с 2016 года реализация открытой, прагматичной и ориентированной на регион внешней политики способствовала активизации дипломатических связей, укреплению взаимного доверия, а также расширению экономического и инфраструктурного сотрудничества между странами региона. Особое внимание уделено инициативе Узбекистана по созданию формата «Консультативных встреч Центральной Азии», который стал важным механизмом институционализации региональной интеграции и дипломатического диалога.

Ключевые слова: Центральная Азия, Новый Узбекистан, внешняя политика, региональная интеграция, сотрудничество, дипломатия.

Yangi O‘zbekiston sharoitida tashqi siyosat mintaqaviy integratsiya va hamkorlikni chuqurlashtirishga qaratilgan izchil strategiya sifatida shakllanib bormoqda. Ushbu siyosatning markazida Markaziy Osiyo mamlakatlari bilan yaxshi qo‘shnichilik, o‘zaro ishonch, manfaatdorlik va sheriklikka asoslangan aloqalarni mustahkamlash yotadi. Natijada mintaqada barqarorlikni ta‘minlash, xavfsizlikni mustahkamlash hamda iqtisodiy taraqqiyot uchun qulay muhit yaratishga xizmat qiluvchi yangi diplomatik maydonlar yuzaga keldi. 2016-yildan boshlab olib

borilayotgan ochiq va pragmatik tashqi siyosat natijasida savdo iqtisodiy aloqalar sezilarli darajada kengaydi, chegaraviy masalalar bo'yicha muhim kelishuvlarga erishildi va mintaqaviy diplomatik faollik yangi bosqichga ko'tarildi. Xalqaro ekspertlar va tadqiqotchilar ham O'zbekistonning tashabbuslari Markaziy Osiyo integratsiyasini jonlantirishda hal qiluvchi omil bo'layotganini e'tirof etmoqdalar.

So'nggi tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston "Markaziy Osiyo maslahat uchrashuvlari" kabi yuqori darajadagi tashabbuslar orqali mintaqaviy muloqotni institutsionallashtirishda muhim rol o'ynaydi. Qolaversa, "Maslahat uchrashuvlari" formati doirasida, 2024-yilda Ostonada qabul qilingan "Markaziy Osiyo-2040" konsepsiyasi mintaqa davlatlarining integratsiyani chuqurlashtirishga bo'lgan qat'iyatini tasdiqlaydi. Shu bilan birga, O'zbekistonning Qirg'iziston va Tojikiston bilan bo'lgan uzoq yillik chegaraviy nizolarni hal etilishi, mamlakatlar o'rtasidagi aholi o'tkazish va tovarlar tranziti punktlarini qayta ochishi, O'zbekiston va Qirg'iziston o'rtasida milliy ID kartalarni tan olinilishi kabi yutuqlar mintaqaviy ishonch va barqarorlik sezilarli darajada oshganidan dalolat beradi[1]. Natijada, ushbu davlatlar chegaralarini kesib o'tuvchi aholi soni sezirlarli darajada oshib mintaqaviy qardosh millatlarni yanada yaqinlashtirdi.

Markaziy Osiyodagi mintaqaviy integratsiya jarayonlari, ayniqsa O'zbekiston tashqi siyosatining bu boradagi o'rni masalasi so'nggi yillarda ilmiy tadqiqotchilar uchun muhim mavzulardan biri sifatida e'tibor qaratilgan. Xususan, M. Laruelle, E. Marat, F. Starr, A. Kazhenova kabi tadqiqotchilar O'zbekiston tashqi siyosatining transformatsion masalalari yuzasidan maqolalar e'lon qilgan. Ushbu ilmiy izlanishlar Yangi O'zbekiston tashqi siyosatining mintaqaviy integratsiyaga ta'sirini tahlil qilishda muhim o'rin tutadi.

Tadqiqotda O'zbekistonning Markaziy Osiyo mintaqasidagi integratsion jarayonlardagi rolini chuqur tahlil qilish uchun ilmiy jihatdan asoslangan aralash uslub qo'llanildi. Avvalo, hujjatlar tahlili uslubi orqali O'zbekistonning mintaqaviy integratsiya sohasidagi siyosatini shakllantiruvchi rasmiy hujjatlar, shu jumladan "Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi", "Markaziy Osiyo-2040" konsepsiyasi va Markaziy Osiyo maslahat uchrashuvlarining qo'shma bayonotlari diqqat bilan o'rganildi. Davlat hokimiyati organlarining me'yoriy-huquqiy hujjatlari, mutahassislarning mintaqaviy integratsiya bo'yicha hisobotlari tizimli tarzda tahlil qilinadi. Statistik ma'lumotlar tahliliga asoslanib, 2016-2025-yillarda O'zbekiston va mintaqa davlatlari o'rtasidagi savdo va investitsiya oqimlarining dinamikasi, shuningdek aholi migratsiyasi asosiy ko'rsatkichlari tadqiq etiladi. Xususan, O'zbekistonning mintaqa mamlakatlari bilan ijtimoiy iqtisodiy aloqalarini rivojlantirish sa'y-harakatlari tahlil qilinadi. Qiyosiy tahlil usuli yordamida

O‘zbekistonning 2016-yilgacha va keyingi davrdagi mintaqaviy siyosatidagi o‘zgarishlar, shuningdek Markaziy Osiyo davlatlarining integratsiya yo‘lidagi jarayonlardagi yondashuvlari o‘rganildi.

O‘zbekistonning so‘nggi yillarda olib borgan izchil siyosati Markaziy Osiyo mintaqasida integratsiya yo‘lidagi jarayonlarni jadal sur‘atlar bilan rivojlantirishga hissa qo‘shmoqda. Diplomatiya sohada O‘zbekiston 2018-yilda boshlangan Markaziy Osiyo maslahat uchrashuvlari tashabbusi bilan mintaqaviy muloqotga yangi sifat baxsh etdi. Bu forum bir qator mintaqaviy ahamiyatga ega bo‘lgan hujjatlar qatorida 2024-yilga kelib “Markaziy Osiyo–2040” strategik konsepsiyasini qabul qilishga muvaffaq bo‘lindi[2]. Chegara masalalarini hal etish bo‘yicha olib borilgan islohotlar ayniqsa diqqatga sazovordir. Hususan, mamlakatimizning sharqiy qo‘shnilari bilan bo‘lgan chegara muammolarini hal qilinishi; Tojikiston va Qirg‘iziston o‘rtasidagi chegara muammolari O‘zbekiston vositachiligi bilan yechimini topishi, eng muhimi, mintaqaviy muammolarni tashqi vositachilarsiz hal etilishi katta yutuqlardan biri deyish mumkin.

Mamlakatimizning Qirg‘iziston va Tojikiston bilan 2017–2018 yillarda o‘tkazgan muzokaralari natijasida bir qator chegaraviy to‘siqlar olib tashlangan. Hususan, mamlakatimizning Tojikiston bilan chegarasida 17 ta chegara o‘tish punktlari qayta ochildi, bu esa kunlik chegaradan o‘tishlar sonini 20 000 tagacha oshirishga imkon berdi. Qirg‘iziston bilan chegara o‘tish punktlaridan bo‘lsa kuniga 30 000 ga yaqin aholi kesib o‘ta boshladi[4]. Statistik ma’lumotlarga ko‘ra, 2017–2018 yillar oralig‘ida O‘zbekistonga qo‘shni davlatlardan tashrif buyuruvchilar soni sezilarli ko‘paygan: Qozog‘istondan 2,3 million, Qirg‘iziston va Tojikistondan har biri 1,4 million va Turkmanistondan 600 ming tashrif buyurgan[5].

Diplomatik hamkorlikka keladigan bo‘lsak, ekspertlarning tadqiqot natijalariga ko‘ra, davlat rahbarlari, hukumatlar va tashqi ishlar vazirliklari o‘rtasidagi aloqalar chastotasining sezilarli darajada oshganligini ko‘rishimiz mumkin. Ma’lumotlar to‘plamiga ko‘ra, 2015-yilda 60 ta bunday o‘zaro aloqa bo‘lib o‘tgan bo‘lsa, 2019-yilda bu ko‘rsatkich 87 taga, 2022-yilda esa 147 taga yetgan. Bu o‘sish tendensiyasi 2023-yilda ham davom etib, rasmiy uchrashuvlar soni 158 taga yetgan[6].

Iqtisodiy integratsiya sohasida O‘zbekistonning erishgan yutuqlari ayniqsa yorqin namoyon bo‘ldi. 2016-yilda 2,5 milliard dollarni tashkil etgan mintaqaviy savdo hajmi 2023-yilga kelib, 11 milliard dollarga yetdi, bu 4,4 baravarga o‘shishni anglatadi[7]. Mintaqaga jalb qilingan investitsiyalar hajmi deyarli ikki baravarga oshdi - 2016-yilda 27 milliard AQSh dollaridan 2023-yilda 50 milliard dollarga

yetdi. Shu bilan birga, Markaziy Osiyo davlatlari oʻrtasidagi oʻzaro toʻgʻridan toʻgʻri investitsiyalar hajmi ham yiliga oʻrtacha 9 foizga oʻsmoqda.

Shuningdek, qoʻshma korxonalar soni ham keskin ortdi. Masalan, 2016-yildan buyon Oʻzbekistonda Markaziy Osiyo davlatlari kapitali ishtirokidagi korxonalar soni deyarli 6 baravarga koʻpayib, 1830 taga yetgan boʻlsa, Markaziy Osiyo davlatlarida Oʻzbekiston kapitali ishtirokidagi qoʻshma korxonalar soni 8,5 baravarga oshib, 4700 tadan ortiqni tashkil etmoqda[8].

Umumiy statistikaga qaraydigan boʻlsak, tahlillarga koʻra, 2021-yilda Markaziy Osiyo mamlakatlarining Hamkorlik Indeksi 38,4 foizni tashkil etgan boʻlib, bu 2017-yildagi koʻrsatkichga nisbatan 9,9 foizga oʻsganini anglatadi[9].

Ushbu natijalarning barchasi Oʻzbekistonning Markaziy Osiyo integratsiyasidagi tashabbuskor rolini koʻrsatadi. Bunday ochiqlik siyosati istiqbolda ham davom etishi belgilanmoqda. Jumladan, “Oʻzbekiston - 2030” strategiyasida Markaziy Osiyoda xalqaro huquq va mintaqadagi barcha davlatlar milliy manfaatlarini inobatga olgan holda keng qamrovli strategik sheriklik va ittifoqchilik munosabatlarini chuqurlashtirish masalasi ilgari surilgan. Mamlakatning izchil va strategik jihatdan muvofiqlashtirilgan siyosati nafaqat mintaqaviy hamkorlikni yangi bosqichga olib chiqishga, balki Markaziy Osiyoning global iqtisodiy tizimdagi oʻrnini mustahkamlashga ham hissa qoʻshmoqda.

Tadqiqot natijalari shuni koʻrsatadiki, Oʻzbekiston 2016-yildan boshlab olib borgan mintaqaviy “yaxshi qoʻshnichilik” siyosati tufayli Markaziy Osiyoda integratsiya jarayoni jadallashishiga olib kelgan asosiy harakatlantiruvchi kuchlardan biriga aylangan. Oʻzbekistonning ochiq va pragmatik siyosati nafaqat mintaqaviy hamkorlikni mustahkamlashga, balki butun Markaziy Osiyoning xalqaro maydondagi mavqegini mustahkamlashga xizmat qilmoqda. Ushbu natijalar umumiy holda Oʻzbekistonning Markaziy Osiyo integratsiyasidagi rolini tasdiqlab, mintaqaning kelajagi uchun yangi imkoniyatlar va istiqbollarni ochib berayotganini koʻrsatadi.

Adabiyotlar:

1. Постановление № ПП-134 от 26.04.2023. <https://lex.uz/ru/docs/6442421>
2. Президент Республики Узбекистан обозначил ряд приоритетных направлений практического <https://president.uz/ru/lists/view/7455> регионального взаимодействия. 418
3. Марказий Осиё интеграцияси: минтақанинг ўзаро боғлиқлиги бизга нима беради? https://yuz.uz/news/markaziy-osiyo-integratsiyasi-mintaqaning_ozaro-bogliqligi-bizga-nima-beradi
4. Главной причиной разногласий в Центральной Азии было отсутствие компромисса. <https://www.gazeta.uz/ru/2020/07/14/central-asia/>
5. Markaziy Osiyo Davlatlari Integratsiyalashuvi. <https://review.uz>
6. Nuriddinova, A., & Arynov, Z. Central Asian regional interactions in a changing geopolitical context. Report published as part of the Kazakhstan Futures Program. Oxus Society for Central Asian Affairs. 2023.

7. The Asia Today Trade volume between the countries of the Central Asian region exceeded \$11 billion. 2024. <https://theasiatoday.org/news/trade-volume-between-the-countries-of-the-central-asian-region-exceeded-11-billion/>
8. Центральная Азия – ключевой вектор внешней политики Узбекистана. <https://isrs.uz/ru/maqolalar/central-asia-is-a-key-vector-of-uzbekistans-foreign-policy>
9. Markaziy Osiyo mamlakatlari o'rtasidagi hamkorlikni baholash. Makroiqtisodiyot va mintaqaviy tadqiqotlar https://imrs.uz/publications/articles-and-abstracts/evaluation_cooperation

